

**МИНИСТАРСТВО ПРАВДЕ РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ
ГРАД БАЊА ЛУКА
УНИВЕРЗИТЕТ У БАЊОЈ ЛУЦИ
СРПСКО УДРУЖЕЊЕ ЗА КРИВИЧНОПРАВНУ ТЕОРИЈУ И ПРАКСУ
ЈУ СЛУЖБЕНИ ГЛАСНИК РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ**

КАЗНЕНА ПОЛИТИКА КАО ИНСТРУМЕНТ ДРЖАВНЕ ПОЛИТИКЕ НА КРИМИНАЛИТЕТ

ОРГАНИЗАЦИОНИ ОДБОР:

Слободан Гаврановић, председник
 мр Никола Селаковић
академик проф. др Станко Бејатовић
 проф. др Станко Станић
 мр Перо Дуњић
академик проф. др Миодраг Симовић
 проф. др Љубинко Митровић
 мр Милимир Говедарица

**Бања Лука
11-12. априла 2014. године**

Рецензенти:

проф. др Станко Бејатовић
проф. др Миодраг Симовић
проф. др Љубинко Митровић

Издавачи:

Министарство правде Републике Српске
Град Бања Лука
Универзитет у Бањој Луци
Српско удружење за кривичноправну теорију и праксу Београд
ЈУ Службени гласник Републике Српске

За издаваче:

проф. др Станко Бејатовић
Драган Веселиновић

Лектура и коректура:

Славица Бајагић
Наталија Рајчевић
Вања - Вукосава Блажановић
Бојана Ковачевић
Кристина Секулић Драгосављевић

Техничко уређење:

Горан Зеленбаба

Штампа:

ЈУ Службени гласник Републике Српске

Тираж:

200 примјерака

Аутори:

проф. др Станко Бејатовић	проф. др Миодраг Симовић
проф. др Гордана Лажетић-Бужаровска	проф. др Војислав Ђурђић
проф. др Драго Радуловић	проф. др Вид Јакулин
проф. др Љубинко Митровић	проф. др Милан Шкулић
проф. др Божидар Бановић	проф. др Ђорђе Ђорђевић
проф. др Наташа Мрвић-Петровић	проф. др Ивана Симовић-Хибер
проф. др Драган Јовашевић	доц. др Вељко Икановић
доц. др Тања Кесић	доц. др Миле Шикман
доц. др Ведад Гурда	доц. др Владимир Симовић
доц. др Марина Симовић	доц. др Војислав Јовић
доц. др Иван Јоксић	др Јован Ђирић
др Зоран Стевановић	др Николина Грбић Павловић
др Александар Фалацић	мр Милорад Барашин
мр Драгана Чворовић	мр Јасмина Киурски
мр Јасмина Играчки	Синиша Важић
Мирољуб Томић	Соња Манојловић
Вељко Турањанин	Мирослав Јањић

Садржај

Проф. др Станко Бејатовић: КАЗНЕНА ПОЛИТИКА И РЕФОРМА КРИВИЧНОГ ПРОЦЕСНОГ ЗАКОНОДАВСТВА СРБИЈЕ.....	7
Akademik prof. dr Miodrag N. Simović, doc. dr Marina M. Simović, doc. dr Vladimir M. Simović: NAJNOVIJA PRAKSA USTAVNOG SUDA BOSNE I HERCEGOVINE U KRIVIČNIM PREDMETIMA: NOVI IZAZOVI I STARI PROBLEMI	37
Dr Vid Jakulin: KAZNENA POLITIKA U SLOVENIJI (Kritički osvrt).....	61
Prof. dr Drago Radulović: IDENTITET PRESUDE I OPTUŽBE I KAZNENA POLITIKA SUDOVA	71
Dr Vojislav Đurđić: UTICAJ JAVNOG TUŽIOCA NA KAZNENU POLITIKU U NOVOM KRIVIČNOM POSTUPKU SRBIJE	79
Prof. dr Gordana Lažetić - Bužarovska: PROBLEMI KAZNENE POLITIKE U OKVIRU SPORAZUMEVANJA O KRIVIČNOJ SANKCIJI U REPUBLICI MAKEDONIJI.....	93
Prof. dr Ivana Simović Hiber: NOVELIRANJE KRIVIČNOG ZAKONIKA I POŠTOVANJE PRINCIPA ULTIMA RATIO	105
Мирољуб Томић: ОРГАНИЗАЦИЈА ПРАВОСУЂА И ЕФИКАСНОСТ КРИВИЧНОГ ПОСТУПКА.....	117
Мр Јасмина Киурски: ЖАЛБА ЈАВНОГ ТУЖИОЦА И КАЗНЕНА ПОЛИТИКА	127
Dr Jovan Ćirić: NEUJEDNAČENOST KAZNENE POLITIKE SUDOVA.....	147
Проф. др Ђорђе Ђорђевић: УБЛАЖАВАЊЕ КАЗНЕ КАО ИНСТРУМЕНТ КАЗНЕНЕ ПОЛИТИКЕ СУДОВА.....	163
Др Тања Кесић, мр Драгана Чворовић: ЗАКОНОДАВНА КАЗНЕНА ПОЛИТИКА И КОНЦЕПТ ИСТРАГЕ	177
Синиша Важић: ПРИТВОР КАО ИНСТРУМЕНТ КАЗНЕНЕ ПОЛИТИКЕ.....	189
Др Војислав Јовић: ДЕЛАТНОСТИ ОРГАНА ПРЕДИСТРАЖНОГ ПОСТУПКА И ЊИХОВ УТИЦАЈ НА КАЗНЕНУ ПОЛИТИКУ	197
Mr sci. Milorad Varašin: ZAJEDNIČKI ISTRAŽNI TIM/TIMOVİ.....	219
Мирослав Јањић, др Александар Фалацић: УПОРЕДНО ПРАВНИ ПРИКАЗ ОДНОСА ПОЛИЦИЈЕ И ТУЖИЛАШТВА У ЗЕМЉАМА АРАПСКОГ ПОЛУОСТРВА, МАЛЕЗИЈИ И КАНАДИ	227
Др Милан Шкулић: АЛТЕРНАТИВНЕ КРИВИЧНЕ САНКЦИЈЕ	245

Prof. dr Ljubinko Mitrović, dr Nikolina Grbić Pavlović: SANKCIONISANJE PRAVNIH LICA: DE LEGE LATA ET DE LEGE FERENDA.....	277
Проф. др Драган Јовашевић: ПРИМЕНА НОВЧАНЕ КАЗНЕ У СУЗБИЈАЊУ КРИМИНАЛИТЕТА - ПРАВО, ТЕОРИЈА, ПРАКСА РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ -	291
Проф. др Наташа Мрвић Петровић: КРАТКОТРАЈНЕ КАЗНЕ ЗАТВОРА У ПРАКСИ СУДОВА У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ.....	307
Вељко Икановић: КРИВИЧНО ДЈЕЛО УГРОЖАВАЊА ЈАВНОГ САОБРАЋАЈА	315
Проф. др Божидар Бановић, доц. др Иван Јоксић: ПОЛИТИКА ИЗРИЦАЊА И ПРИМЕНЕ ВАСПИТНИХ НАЛОГА У СРБИЈИ	327
Doc. dr Vedad Gurda: UVJETI I POLITIKA IZRICANJA MJERA POJAČANOG NADZORA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE	341
Doc. dr Mile Šikman: ORGANIZOVANI (TRANSNACIONALNI) KRIMINALITET I KRIVIČNOPRAVNA (MEĐUNARODNOPRAVNA) REAKCIJA	359
Соња Манојловић: ОДУЗИМАЊЕ ИМОВИНЕ КАО ИНСТРУМЕНТ КАЗНЕНЕ ПОЛИТИКЕ.....	377
Dr Zoran Stevanović, mr Jasmina Igrački: IZVRŠENJE KRIVIČNIH SANKCIJA INSTITUCIONALNOG KARAKTERA KAO DRŽAVNA REAKCIJA NA KRIMINALITET	387
Вељко Турањанин: ПОРОТНИ СИСТЕМ У КРИВИЧНОМ ПРОЦЕСНОМ ПРАВУ СРБИЈЕ - КОРАК ОД НЕСТАНКА?.....	395

Dr Zoran Stevanović,
Institut za kriminološka i sociološka istraživanja Beograd
Mr Jasmina Igrački,
Institut za kriminološka i sociološka istraživanja Beograd

IZVRŠENJE KRIVIČNIH SANKCIJA INSTITUCIONALNOG KARAKTERA KAO DRŽAVNA REAKCIJA NA KRIMINALITET

Apstrakt

U radu su analizirani efekti zatvorskih kazni u procesu supromstavljanja kriminalu. U sadašnjim društvenim okolnostima kada je stopa kriminaliteta na globalnom nivou na zabrinjavajućem nivou i kada preti opasnost da ugrozi opštu bezbednost pojedinca i društva, nameće se potreba preduzimanja mera za suzbijanjem i kontrolom svih vidova kriminala. Klasični mehanizmi krivičnopravne reakcije ne daju očekivane rezultate i ne utiču na smanjenje kriminalnog ponašanja. Dugi niz godina koncepcija resocijalizacije prestupnika je smatrana kao idealno rešenje u suprostavljanju kriminalu, ali evaluacija rezultata te koncepcije pokazuje niz slabosti i male efekte u prevenciji kriminalnog ponašanja. Kao posledica neadekvatnih efekata resocijalizacije, sve je prisutnije zaoštavanje kaznene politike, preporod kazne zatvora, politizacija kriminala i afirmacija krivičnopravnih mehanizama u borbi protiv kriminala. I pored pooštavanja kaznene politike i primena represivne koncepcije, efekti u prevenciji kriminaliteta su nezadovoljavajući. Stopa kriminaliteta je konstantno visoka, recidivizam je veoma visok, javljaju se novi, po društvo veoma opasni oblici kriminalnog ponašanja (sajberg kriminal, korporacijski, organizovani i dr. oblici kriminala), a zatvorenička populacija se rizično uvećava do granica ugrožavanja zatvorskog sistema na globalnom nivou. U takvim okolnostima efekti krivičnih sankcija institucionalnog karaktera su sve manji, u delu rehabilitacije, pa je samo funkcija izolacije počinioca krivičnog dela iz društva zadržala svoju funkciju. I najuporniji zagovornici efikasnosti krivičnih sankcija u suzbijanju kriminala, ispoljavaju rezerve u pogledu efekata koje one ostvaruju nakon izvršenja. Istraživanja nedvosmisleno pokazuju da zatvori ostavljaju veoma negativne posledice, koje se ogledaju, pored ostalog, i u visokom procentu recidivizma. Sankcije institucionalnog karaktera imaju značajne efekte ako su izvesne i ako se one izvršavaju u kratkom period od učinjenog krivičnog dela. Cilj i svrha krivičnih sankcija i njihovo izvršenje je

značajno umanjen ukoliko je sudski proces dugotrajan i ukoliko protekne duže vreme od izvršenog dela do izvršenja sankcije.

Ključne reči: *krivične sankcije, kriminalitet, prevencija, zatvor, dužina kazne, recidivizam*

1. Uvod

Savremeno društvo karakteriše nastojanje da dominacijom formalne reakcije na kriminalitet ostvari značajnu kontrolu kriminala, odnosno da pravnom regulacijom deluje na sprečavanje i suzbijanje kriminalnog ponašanja. I pored pokušaja ostvarivanja preventivne funkcije u kontroli kriminaliteta, društvo značajno zaostaje u toj nameri, a policija, tužilaštva i sudovi sve više gube korak sa kriminalom, jer su spori, neefikasni i sa skromnim rezultatima u suzbijanju kriminalnog ponašanja. U takvim okolnostima državni organi, podržani od političara, sve češće se opredeljuju za represivni koncept koji je i tradicionalan i popularan. Nesporno da je poslednjih decenija sve prisutniji stav, i teoretičara i praktičara, da krivične sankcije imaju slab uticaj na smanjenje stope kriminaliteta, još manje na faktore koji ga izazivaju i oblikuju. Izvršenje krivičnih sankcija, a posebno zatvorske kazne, ne ostvaruju očekivane efekte u promeni kriminalnog obrasca ponašanja kod prestupnika, naprotiv više utiču na povećanje rizika da će prestupnik ponoviti krivično delo. Boravak u zatvoru proizvodi, po pravilu, više negativnih efekata, kako po osuđenika tako i po njegovu porodicu i društvo. Iz tih razloga Michael Tonry i David Farrington ocenjuju da preventivne mere i aktivnosti moraju da zauzmu značajnije mesto u suprostavljanju društva kriminalu¹. Usvajanje preventivne koncepcije u borbi protiv kriminala je novi i nimalo jednostavan način suprostavljanja kriminalu, koji zahteva drugačiji pogled i koncept na problematiku kriminaliteta, ali i nova znanja o celokupnoj problematici. U jednom broju zemalja Zapadne Evrope preventivni koncept je u značajnoj meri zaživeo u praksi i stalno se radi na istraživanju i izgradnji novih programa prevencije kriminala. Zemlje poput Francuske, Engleske, Švedske, Holandije i dr. su formirale posebne agencije za razvoj, testiranje i evaluaciju programa prevencije kriminaliteta, van pravosudnog procesa. Cilj je da se radi na sprečavanju zločina, a ne samo na njegovom suzbijanju.

2. Zatvorske institucije kao deo društvene reakcije na kriminal

U savremenom društvu, društvu rizika, postmodernom društvu, kako ga različiti autori označavaju, penalna politika je okrenuta ka pragmatičnim ciljevima socijalne kontrole. Mnogi autori komentarišu da su promene koje se dešavaju u načinu reagovanja na kriminalitet nedosledne, raznorodne, kontradiktorne i bez jasne teorijske koncepcije. Primetan je dvojak pristup, pri čemu su za prestupnike koji su označeni kao opasni po društvo predviđene stroge kazne zatvora, dok se prema lakšim pres-

¹ Ignjatović, Đ. (2003): *Kriminalitet i reagovanje države, Strategija državnog reagovanja protiv kriminala*, Institut za kriminološka i sociološka istraživanja, Beograd, str. 22.

tupnicima primenjuju alternativne sankcije ili procesi restorativne pravde. Pristup koji se oslanjao na tretman i rehabilitaciju ustupio je mesto retributivnom načinu razmišljanja o koncepciji kažnjavanja. Pod novom retribucijom podrazumeva se distribucija pravde koja je proporcionalna težini krivičnog dela, uz slogan "kažnjavanje prema zasluži", što je sasvim prihvatljivo građanima željnih pravde.² Opšta svrha propisivanja i izricanja krivičnih sankcija, prema Krivičnom zakoniku Srbije, jeste suzbijanje dela kojima se povređuju ili ugrožavaju vrednosti zaštićene krivičnim zakonodavstvom. U okviru te opšte svrhe, kazne imaju za cilj:

(1) sprečavanje učinioca da čini krivična dela i uticanje na njega da ih ubuduće ne čini (*individualna prevencija*);

(2) uticanje na druge da ne čine krivična dela (*opšta prevencija*) i

(3) izražavanje društvene osude za krivično delo, jačanje morala i učvršćivanje obaveze poštovanja zakona (*vaspitna funkcija*).

Individualna prevencija ima dva vida: onemogućavanje i resocijalizaciju. Kod kazne zatvora, onemogućavanje je tek delimično: dok je u ustanovi, osuđenik ne može da izvrši neka krivična dela. Resocijalizacija se sastoji u menjanju onih osuđenikovih navika i vrednosti za koje se smatra da su ga naveli na izvršenje krivičnog dela i u njegovom osposobljavanju za društveno prihvatljiv način života. Opšta prevencija počiva na pretpostavljenom zastrašujućem delovanju kazne. Da bi zastrašila, kazna zatvora mora da predstavlja zlo, bar sa stanovišta potencijalnih prestupnika. Zlo sadržano u zatvorskoj kazni može i mora da se sastoji samo u lišenju slobode; nisu dozvoljena nikakva druga lišavanja. Pretpostavlja se da potencijalni prestupnik racionalno odlučuje da li da izvrši delo ili ne. U stvarnosti, naravno, to nije uvek slučaj. Na primer, mnogi zločini se vrše iz strasti, u afektu, koji ne dozvoljava racionalno odlučivanje, a za mnoge profesionalne i organizovane kriminalce kazna je profesionalni rizik. Zato propisivanje sve strožih kazni, što je stalni zahtev svih populističkih političara, samo po sebi ne može da deluje preventivno. S pravom se postavlja osnovno pitanje: *da li i kako krivične sankcije institucionalnog karaktera ostvaruju svrhu kažnjavanja?* Ako posmatramo kaznu zatvora, kao najtežu i jednu od osnovnih sankcija institucionalnog karaktera, kao i njenu efikasnost preko recidivizma osuđenika, možemo da zaključimo da je efikasnost kazne zatvora sporna. Naime, stopa recidivizma osuđeničke populacije se u Srbiji kreće oko 60%, a na globalnom nivou i preko 60%. Dakle, individualna prevencija je pokazala skromne rezultate - kod više od polovine zatvorenika nije imala efekte. Kada govorimo o vidovima efikasnosti individualne prevencije, možemo da zaključimo da kazna zatvora delimično onemogućava prestupnika da ponovo vrši krivična dela - u najvećem broju slučajeva najveći procenat onemogućavanja je u periodu dok se osuđenik nalazi u zatvoru. Kada je reč o resocijalizaciji, čiji je cilj menjanje onih osuđenikovih navika i vrednosti za koje se smatra da su ga naveli na izvršenje krivičnog dela i u njegovom osposobljavanju za društveno prihvatljiv način života, stanje je nedefinisano. Naime, poslednjih decenija se odustalo od koncepta resocijalizacije (rehabilitacije) i tretmana, jer nisu dali očekivane rezultate, tako da se stvorio vakum koji, po pravilu, ceo koncept kažnjavanja pomera u polje retributivnog

² Vasiljević-Prodanović, D.(2011), Teorije kažnjavanja i njihove penološke implikacije, Specijalna edukacija i rehabilitacija br. 3. Beograd, str.510-511.

pristupa kažnjavanju, na šta ukazuje savremena kaznena politika. Kritičari koncepta resocijalizacije ističu da, ne samo da predstavlja nerealan i neostvarljiv cilj, nego resocijalizacija predstavlja pretnju principima osuđeničkih prava i humanog postupanja i za posledicu može da ima štetan uticaj na formiranje prosocijalne ličnosti.³ Očito da se danas sve više glorifikuje kazne zatvora i da je to rezultat aktuelne politike koja promovise politiku kažnjavanja na temelju anticipirane popularnosti, a zatvor je percipirano sredstvo za stvaranje uslova za opštu bezbednost društva, ne uzimajući u obzir penološke konsekvence. Kao rezultat takve koncepcije kažnjavanja imamo masovna zatvaranja koja su iznad bilo koje stope zatvoreničke populacije i koja je suprotna istorijskim i komparativnim normama za društvo tog tipa⁴. Takođe, danas je primetna kriza penalnog sistema, koja se manifestuje u neefikasnosti tretmana, izraženoj tenziji među zatvorenicima, visokom procentu obolelih zatvorenika, lošim higijenskim, materijalnim i drugim uslovima, nedovoljno motivisanom i edukovanom osoblju i sl. Fitzgerald i Sim (1982) navode pet elemenata krize zatvora: kriza uslova, kriza sadržaja, kriza autoriteta, kriza vidljivosti i kriza legitimnosti. U takvoj konstelaciji odnosa, sve se češće izražava sumnja u efikasnost kazne zatvora i zatvorskih institucija koje kaznu zatvora izvršavaju. Ove sumnje u efikasnost kaznenih sankcija institucionalnog karaktera nameću mnoga pitanja. Jedno od pitanja je šta društvo želi od kazne zatvora, šta očekuje od zatvora kao institucije, da li je moguće menjati ličnost kriminalca koji je formirao svoje stavove i stil života i sl. Moguće da je i stručna i laička javnost previše očekivala od ove sankcije i od zatvora kao ustanove koja krivične sankcije institucionalnog karaktera izvršava. Šta ustvari izrečena krivična sankcija institucionalnog karaktera ima za cilj? Osnovni cilj je izolacija počinioca krivičnog dela, odvracanje od budućeg kriminalnog ponašanja i rehabilitaciju prestupnika. Izricanje krivičnih sankcija daje određene efekte u prevenciji kriminala, jer povećana izvesnost kažnjavanja i ima veći uticaj na prevenciju kriminala od visine izrečene kazne. Za ostvarivanje cilja izrečene krivične sankcije od izuzetne važnosti je izvesnost kažnjavanja prestupnika za učinjeno krivično delo. Izvesnost kažnjavanja utiče obeshrabrujuće na prestupnike zbog opasnosti od hapšenja. Nažalost, i taj argument nije dovoljno značajan za prestupnike koji su pod uticajem droge ili alkohola, a njih je u proseku oko 50%. Sve više prevladava stav da krivične sankcije i institucionalna resocijalizacija ne utiče u očekivanom obimu na promenu obrasca ponašanja prestupnika i da se oni vrlo brzo vraćaju na kriminalni obrazac ponašanja, najčešće i sa znatno brutalnijim krivičnim delima. Takvo stanje se može objašnjavati neuspehom resocijalizacijom, dominantnijim uticajem zatvorske negativne neformalne strukture, ali i nemoći zatvora kao institucije da menja obrasce ponašanje prestupnika. Stanje u zatvorskom sistemu, generalno, je veoma složeno: zatvori su prenatrpani do granice izdržljivosti, struktura zatvorenika je sve složenija i u kriminološkoj i u psihološkoj sferi, sve je veći broj zavisnika od droge, materijalni položaj i zatvora i zaposlenih je loš, neadekvatan kadrovski potencijal, nemotivisanost zaposlenih i sl. Složeno stanje još više usložava i činjenica da je “kriminalna infekcija” u zatvoru sve izraženija, formalni sistem je sve slabiji i neefikasan,

³ Stevanović, Z. (2012) Efekti kazne zatvora u prevenciji kriminala, Institut za kriminološka i sociološka istraživanja, Beograd, str. 205.

⁴ Garland, D. (2001) The culture of control-crime and social order in contemporary society. Oxford university Press., str. 14.

što dovodi u pitanje ostvarivanje osnovnih funkcija zatvora.⁵ Direktor Međunarodnog centra za zatvorske studije, Rob Allen, povodom aktuelnog stanja u zatvorskom sistemu, komentariše: “s obzirom na visoke finansijske, društvene i etičke troškove zatvora, podaci bi trebali podstaknuti politike u svakoj zemlji da učine sve šta mogu kako bi ograničili veličinu svoje zatvorske populacije. Preterano korištenje zatvora ne čini ništa za poboljšanje javne bezbednosti”⁶. Veliki procenat recidivizma i neefikasnost rasocializacije, kao i sve rasprostranjeniji kriminalitet, najraznovrsnijeg oblika, dovodi do sve izraženijeg neslaganja u stavu prema prestupnicima i načinu državne reakcije. Sve je prisutniji ambivalentan stav, gde jedni smatraju da je “kriminal neminovna pojava u savremenom društvu- navikni se, budi realističan, zaštititi se i preživeti”, dok drugi kriminal posmatraju kao “katastrofu za jedno društvo, gde neko mora da odgovara za takvo stanje, jer kriminal degeneriše društvo i znak da je krajnje vreme za povratak tradicionalnim vrednostima i disciplini”. Ovi stavovi su posledica nedovoljne efikasnosti kazne zatvora i zatvorskih institucija u ostvarivanju svrhe i ciljeva kažnjavanja, što je izazvalo i teorijska promišljanja o svrsi kažnjavanja.

Izricanjem krivične sankcije je odgovor države na kriminalno ponašanje pojedinca i predstavlja zaštitu društva ali i kažnjavanje izvršioca krivičnog dela i onemogućavanje da ponovi krivično delo. Sankcije svakako utiču na smanjenje kriminala i predstavljaju opomenu i drugima da kršenje zakonskih normi povlači i reakciju države. Kazna zatvora smanjuje kriminal kroz onemogućavanje kriminalca da vrše nova krivična dela, pa tako istraživanjima u Velikoj Britaniji pokazuju da povećanje broja osuđenika za 15% dovodi do smanjenje kriminala za 1%.⁷ Slična istraživanja su sprovedena i u Americi koja pokazuju smanjenje stope kriminala kao posledica pooštavanja kaznene politike i povećanje broja osuđenika. Dileme postoje u stepenu efikasnosti dugotrajnih kazni, jer su istraživanja pokazala da je procenat povrata veći kod dužih kazni zatvora. Jedan broj autora to objašnjava spremnošću kriminalca na rizik za učinjeno delo. Opšta je saglasnost da krivične sankcije institucionalnog karaktera ostvaruju veći efekat ako su izvesne i ako se brzo ostvare. Izvesnost otkrivanja krivičnog dela, brzina osude i upućivanje na izvršenje krivične sankcije imaju znatno veći efekat na sprečavanje kriminala od dužine kazne.

Zaključak

Državna reakcija na kriminalitet je jedna od najznačajnijih društvenih reakcija na kriminalne aktivnosti delinkvenata, a u cilju zaštite opštih vrednosti. Kažnjavanje je posledica prestupa i upozorenje da pojedinac mora da promeni ponašanje, vrednosni sistem, odnos prema društvenim vrednostima i sl. Izricanje i izvršenje krivičnih sankcija institucionalnog karaktera je osnovni oblik krivičnogpravnog reagovanja na kriminalno ponašanje. U fazi izvršenja krivične sankcije društvo pokušava da reso-

⁵ Stevanović, Z. & Igrački, J.(2011) Efekti kazne zatvora i institucionalnog tretmana u prevenciji kriminaliteta, Pravna riječ, Udruženje pravnika Republike Srpske, Banja Luka, str. 345.

⁶ Stevanović, Z. (2012) Efekti kazne zatvora u prevenciji kriminala, Institut za kriminološka i sociološka istraživanja, Beograd, str.

⁷ Istraživanja su sprovedena 2001. godine.

cijalizacijom kod pojedinca promeni kriminalni obrazac ponašanja i stvori uslove za njegovo uključanje u socijalnu sredinu. U institucionalnim uslovima na prestupnika se utiče da promeni negativne navike, sistem vrednosti, stav prema društvenim vrednostima i da poštuje društvene norme. Za vreme boravka prestupnika u zatvorskim uslovima društvo želi da prestupnik shvati da kršenje zakonskih normi ima za posledicu kažnjavanje pojedinca i upozorenje drugih da za svoje ponašanje moraju da snose i posledice koje se ogledaju i u lišenju slobode. Kazna zatvora je najteža kazna koja u značajnom stepenu ograničava ljudska prava i koja za posledicu ima širok opseg negativnih posledica po prestupnika. Krivične sankcije institucionalnog karaktera imaju za cilj: da spreče učinioca da čini krivična dela i da utiču na druge da ne čine krivična dela, da jačaju moralne vrednosti i da učvrste obavezu poštovanja zakonskih normi u društvu. Poslednjih decenija sve se češće raspravlja o efektima kazne zatvora u prevenciji kriminaliteta, jer i pored sve strožije kaznene politike stopa kriminaliteta ne opada. Kažnjavanje svakako utiče na smanjenje kriminala i predstavljaju opomenu i drugima da kršenje zakonskih normi povlači reakciju države. Kazna zatvora smanjuje kriminal kroz onemogućavanje kriminalca da vrše nova krivična dela, ali nakon izlaska iz zatvora u visokom procentu prestupnici recidiviraju. Opšta je saglasnost da krivične sankcije ostvaruju veće efekte ako su izvesne i ako se brzo ostvare. Izvesnost otkrivanja krivičnog dela, brzina osude i upućivanje na izvršenje krivične sankcije imaju znatno veći efekat na sprečavanje kriminala od dužine kazne. Savremena tendencija u reakciji na kriminal je iznalaženje novih mera prevencije kriminaliteta koje se ispoljavaju u primeni vaninstitucionalnog tretmana i uvođenje alternativnih krivičnih sankcija. Uz ozbiljnije mere prevencije, čini se da je to pravi put na ozbiljnijem suprostavljanje kriminalitetu.

Literatura

1. Cavadino, M., Dignan, J. (1997): The penal system: an introduction. Sage Publications Ltd, London.
2. Duenkel, F., Snacken, S. (2001): Prisons in Europe - actual developments and problems in East and West. European society of criminology - first meeting, Lausanne, Switzerland.
3. Junger - Tas, J. (1994): Alternative sanctions: myth and reality. European Journal on Criminal Policy and Research, Vol.2, No.1.
4. Martinson, R. (1974): What works? Questions and answers about prison reform, Public Interest.
5. Mrvić, N. (2007): Kriza zatvora, Vojnoizdavački zavod, Beograd.
6. Lopez Rey, (1960): Delatnost Ujedinjenih nacija na sprečavanju kriminaliteta i na polju postupanja sa izvršiocima krivičnih dela, Arhiv za pravne i društvene nauke, Beograd.
7. Milutinović, M. (1973): Kriminologija, Savremena administracija, Beograd.
8. Konstatinović-Vilić, Kostić, M. (2006): Penologija, SVEN, Niš.

9. Kovčo, I. (2001): Kazna zatvora - zašto i kuda? Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu (Zagreb), vol. 8, broj 2/2001.
10. Ignjatović, Đ. (2006): Pravo izvršenja krivičnih sankcija, Pravni fakultet univerziteta u Beogradu, Beograd.
11. Soković, S. (2006): Novo kazneno zakonodavstvo i međunarodni standardi-zabrana torture, mučenja, nehumani i ponižavajući postupci kažnjavanja, Novo krivično zakonodavstvo: dileme i problemi u teoriji i praksi, Institut za kriminološka i sociološka istraživanja i Viša škola unutrašnjih poslova, Beograd.
12. Žunić-Pavlović, V. (2004): Evaluacija u resocijalizaciji, Partenon, Beograd.
13. Stakić, Đ. (1977): Neki problemi evaluacije metoda resocijalizacije, Jugoslovenska revija za kriminologiju i krivično pravo, br.3, Beograd.
14. Špadijer-Džidić, Ignjatović, I., Radovanović, D. (1975): Kriterijumi merenja uspešnosti resocijalizacije maloletnih delinkvenata, Zbornik Instituta za kriminološka i sociološka istraživanja, Beograd,
15. Stevanović, Z. (2005): Kako novim zakonskim rešenjima unaprediti penalni sistem, Kazneno zakonodavstvo: progresivna ili regresivna rešenja, Institut za kriminološka i sociološka istraživanja, Beograd.
16. Stevanović, Z. (2010): Evaluacija tretmana u zatvorskom sistemu u Srbiji, Zbornik Instituta za kriminološka i sociološka istraživanja, Beograd.
17. Stevanović, Z. (2009): Nove tendencije u upravljanju zatvorima, Revija za kriminologiju i krivično pravo, br. 2, Beograd.
18. Stevanović, Z, Igrački, J. (2012): Stroga kaznena politika u fazi izvršenja kazne zatvora, *Kaznena politika - raskol između zakona i njegove primjene*, Ministarstvo pravde Republike Srpske, Srpsko udruženje za krivičnopravnu teoriju i praksu, Istočno Sarajevo.
19. Stevanović, Z, Igrački, J. (2011): Efekti kazne zatvora i institucionalni tretman u prevenciji kriminaliteta, Pravnička riječ, br. 2. Udruženje pravnika Republike Srpske, Banja Luka.

ENFORCEMENT OF CRIMINAL SANCTIONS OF AN INSTITUTIONAL CHARACTER AS GOVERNMENT RESPONSE TO CRIME

In this paper the effect of prison sentences in the confrontation crime are being analyzed. In the current circumstances of society when crime rates globally are at alarming levels and there is a danger of jeopardizing the overall safety of the individual and society, there is a need to take measures to control and eradicate all forms of crime. The classical mechanisms of criminal and legal reaction do not give the expected results and impact on reducing criminal behavior. For many years the concept of re-socialization of offenders is considered as an ideal solution for opposing crime, but the evaluation results of this concept shows a number of weaknesses and little effect in preventing criminal behavior. As a result of inadequate effects of re-socialization, there is greater intensification of penal policy, the rebirth of imprisonment, the politicization of crime and the promotion of criminal mechanisms in the fight against crime. Despite stricter penal policy and the application of the concept of repression, the effects of crime prevention are unsatisfactory. The crime rate is constantly high, recidivism is very high, there are new - for society very dangerous forms of criminal behavior (Seiberg crime, corporate, organized and other types of crime) and the prison population is at risk to be increased to the extent of endangering the prison system at the global level. In such circumstances the effects of criminal sanctions of institutional character are smaller in area of rehabilitation, and is only a function of the isolation of an offender from society capable to fulfill their function. Even the most persistent advocates of the efficiency of criminal sanctions in combating crime, express reservations about the effects that they realize after execution. Research clearly shows that prisons leave highly negative consequences that are reflected, among other things, on a high percentage of recidivism. Institutional sanctions have a significant effect if they do occur and if these are done in a short period of the offense. The aim and purpose of criminal sanctions and their implementation is significantly reduced if the judicial process is time consuming and if a long time has elapsed following the completion of works to the sanction.

Keywords: *criminal sanctions, crime, prevention, prison, length of sentence, recidivism*